

Саєнко Людмила Іванівна

кандидат історичних наук,

завідувач науково-педагогічної бібліотеки

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0007-7309-7367>

РОЛЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ У ФОРМУВАННІ ВІДКРИТОГО ЕЛЕКТРОННОГО АРХІВУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ІМІДЖУ АКАДЕМІЇ

Ключові слова: відкритий доступ, інституційний репозитарій, DSpace.

Доступ до наукової інформації є важливою умовою для успішних досліджень та стимулювання інновацій, спрямований на поліпшення і сприяння поширенню знань. На сьогоднішній день становлення сучасного інформаційного суспільства важко уявити без використання електронних інформаційних ресурсів. Сучасні інформаційні технології є засобом широкомасштабного переведення накопичених людством відомостей та знань з паперової в електронну форму й створення принципово нових видів інформаційних ресурсів, до яких належать електронні бібліотеки та архіви.

Неможливо уявити сучасний університет чи академію без доступу до електронних баз даних та належних умов ефективного їх використання. Основна роль у вирішенні цього важливого завдання належить бібліотекам шляхом створення власних електронних ресурсів, які вміщують навчальні та наукові здобутки університетів, і є складовою загального інформаційного простору та основою оцінювання вагомості навчального закладу в освітньому просторі [1, с. 172].

На початку XXI ст. народжується так званий рух «відкритого доступу», до якого поступово приєднуються вчені всього світу. Сучасні інформаційні технології стають ефективним засобом переведення паперових документів в електронну форму та дозволяють формувати принципово нові інформаційні ресурси, до яких у тому числі належить інституційний репозитарій (IP) – електронний архів відкритого доступу. Це стало можливо завдяки всесвітньому руху Open Acces. З цієї метою науковими установами і навчальними закладами провадиться діяльність із формування та ведення репозитаріїв – електронних сховищ, покликаних інформувати про результати роботи науковців і освітян України, забезпечуючи їх популяризацію та використання в подальших наукових дослідженнях і на практиці.

Основні принципи відкритого доступу сформульовані у наступних документах: Будапештська ініціатива «Відкритий доступ» (Budapest Open Access Initiative), прийнята Інститутом «Відкрите Суспільство»; Берлінська декларація про відкритий доступ до наукових та гуманітарних знань (Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities) [2]. Згідно

з Берлінською декларацією автори і правовласники дарують всім користувачам вільне, необмежене право доступу і дозвіл на копіювання, використання, поширення, передачу і публічну демонстрацію, а також на поширення роботи в електронній формі для будь-яких законних цілей з відповідним зазначенням авторства, а також право на виготовлення невеликої кількості друківаних копій для свого особистого використання [3].

У 2022 році, сприяючи підвищенню рейтингу КЗВО «Одеська академія неперервної освіти» було розпочато створення інституційного репозитарію наукових публікацій Академії. Він був створений з метою не лише збереження й надання вільного доступу до наукових досліджень Академії, а й для збору публікацій кожного вченого в одному місці, що сприяє підвищенню цитування статей, а відповідно й рейтингу вчених та Академії в цілому, а також підвищення web-присутності Академії в глобальних наукових комунікаціях та сприяння розвитку науки та освіти в Україні та світі.

Керуючись законодавчими вимогами, в Академії було розроблено ряд документів, які регламентують роботу інституційного репозитарію. Серед них: «Положення про Електронний архів (інституційний репозитарій)», наказ «Про впровадження електронного репозитарію наукових публікацій», Авторський договір».

Робота над створенням електронного архіву Академії розпочалася з вивчення досвіду інших університетів, а вирішальним фактором вибору програмного забезпечення стало те, що переважна більшість з них працює на платформі DSpace (Масачусетський інститут технологій).

DSpace – одна з найбільш широко розповсюджених систем, яка використовується для формування й управління відкритими архівами та призначена для створення архівів наукових досліджень зі значним розмаїттям інформаційних ресурсів.

Система DSpace забезпечує платформу для довгострокового зберігання цифрових матеріалів, що використовуються в академічних дослідженнях. До того ж, DSpace формувалася під впливом наукових досліджень в області систем електронних бібліотек і функціонує як централізований сервіс організації.

Також дуже важливим є організація пошуку і перегляду в DSpace.

Структура інституційного репозитарію Академії представлено через спільноти (фонди). Спільноти (фонди) в інституційному репозитарії виділено: дисертації; кваліфікаційні роботи; матеріали науково-практичних конференцій; монографії, підручники, посібники (наукові, науково-методичні, методичні, навчально-методичні); методичні рекомендації; програми дисциплін; періодичне видання; презентації та відео; статті.

Інституційний репозитарій поповнюється документами шляхом передачі документа до науково-педагогічної бібліотеки, яка бере на себе

обов'язок допомогти вченим в архівації їх робіт. Інституційний репозитарій набуває визнання за рахунок популярності наукових досягнень Академії підвищує престиж навчального закладу та його науковців.

Отже, приділяючи належну увагу популяризації інституційного репозитарію, загальним питанням необхідно не забувати про питання ефективності електронних архівів, що передбачає тісну взаємодію зі всіма підрозділами Академії та науковцями зокрема.

Підсумовуючи все вищесказане, можна констатувати, що швидкий доступ до достовірної та максимально повної інформації – невід'ємна складова фундаментальної науки та якісної освіти. Забезпечення своїх користувачів можливістю користуватися подібними ресурсами стає традиційною бібліотечною послугою. Академії варто мати власний інституційний репозитарій ще й з міркувань наукового авторитету та рейтингу, тому що сьогодні об'єднання вітчизняних архівів нереальне – дуже різні стандарти щодо контенту і метаданих. Отже, потрібно активно рекламувати власні ресурси та здобутки, а науково-педагогічна бібліотека – накопичувати масив електронних документів і надавати відкритий доступ до них, створюючи та підтримуючи інституційний репозитарій. Бібліотека повинна бути невід'ємною та важливою структурою Академії, яка впливає на його рейтингові показники. Результати роботи бібліотеки повинні задавати перспективи наукової діяльності Академії та бути інформаційною основою, яка стимулює інноваційні зміни у вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Левченко К П. Вплив інституційного депозитарію на рейтинг вищого навчального закладу. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/73907270.pdf> (дата звернення: 20.03.25).
2. Budapest Open Access Initiative [Electronic resource]. URL: <http://www.budapestopenaccessinitiative.org> (date of appeal: 05.03.2025). Title from the screen.
3. Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities [Electronic resource]. URL: http://openaccess.mpg.de/3515/Berliner_Erklaerung (date of appeal: 05.03.2025).

Liudmyla Saienko

Candidate of Historical Sciences,

Head of the Scientific and Pedagogical Library

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odessa, Ukraine

THE ROLE OF THE SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL LIBRARY IN THE FORMATION OF AN OPEN ELECTRONIC ARCHIVE AS AN IMPORTANT FACTOR IN ENHANCING THE IMAGE OF THE ACADEMY

Keywords: open access, institutional repository, DSpace.